

A Magyarországon állandó lakcímmel rendelkező 18–49 éves magyar állampolgárok mintegy 7,4 százaléka tartózkodik jelenleg tartósan külföldön

A Népeségtudományi Kutatóintézet a KorFa népesedési hírlevél 2013/3-as számában egy új módszertanon alapuló gyorsbecslést tesz közzé. A becslés eredménye szerint a népesség-nyilvántartás adatai alapján jelenleg állandó lakhellyel rendelkező 18–49 éves magyar állampolgárok mintegy 7,4 százaléka tartózkodott 2012/13 fordulóján tartósan külföldön.

Bevezető

Az elmúlt hónapokban előtérbe került a Magyarországról történő kivándorlás kérdése. A témáról folyó, sok esetben átpolitizált viták azonban úgy zajlanak, hogy a kivándorlás mértékét illetően a legkülönbözőbb számok, megalapozott és megalapozatlan becslések látnak napvilágot.

A demográfusok előtt már régóta ismert a Magyarországról történő kivándorlás hivatalos adatainak pontatlansága. A témával már részletesen foglalkoztunk többek között a KorFa 2010/3-as számában is. (A vándorlási veszteség Magyarországon az elmúlt évtizedben – avagy hányan is vagyunk valójában?), előre jeleztük, hogy egy újabb kivándorlási hullám beindulása várható, amelynek komoly demográfiai következményei lehetnek (KorFa 2011/4: Az osztrák és a német munkaerőpiac megnyitásának várható hatása Magyarországon népeségére).

A múltban a Magyarországról külföldre vándorolt magyarok számára elsősorban az befogadó országok úgynevezett 'tükörstatisztikái' alapján készültek becslések. E statisztikák azonban a 2011. évtől kezdődően már egyre kevésbé használhatóak, mert a megjelenő növekmény jelentős része – az egyszerűsített honosítás bevezetése miatt – olyan magyar állampolgárokat takar, akik sohasem éltek Magyarországon területén, csupán állampolgársági státuszukat változtatták kedvezőbbre. (Pl. korábban román magyar állampolgárként éltek Németországban.)

A nyilvánosság növekvő érdeklődése miatt Népeségtudományi Kutatóintézet a KorFa hírlevél jelen számában egy új, meglehetősen költséges, de jól követhető pontos módszertanon alapuló gyorsbecslést tesz közzé. Ez az új típusú becslés arra vonatkozóan tartalmaz adatokat, hogy jelenleg a „papíron”, tehát lakosságnylvántartás adatai szerint állandó lakhellyel rendelkező 18-49 éves magyar állampolgárok a valóságban milyen arányban és számban tartózkodnak kül-

földön, melyek a legfontosabb célszágok, és tartózkodási okok. (Utóbbira jelen gyorselemzésünkben nem fogunk kitérni.) A becslés elkészítésére az Életünk Fordulópontjai társadalmi-demográfiai alapfelvétel IV. adatgyűjtési hulláma keretében került sor.

Gyorsbecslésünk nem helyettesíti a részletesebb, az okokra és következményekre is kiterjedő vizsgálatokat. Külön felhívjuk a figyelmet a SEEMIG projekt (www.seemig.eu) keretében jelenleg folyó migrációs célvizsgálatra. E projekt keretében, 2013 nyarán külön adatfelvétel foglalkozik majd a Magyarországról kivándorolt külföldön élő személyekkel, a vándorlás motivációjával, céljával, tervezett időtartamával.

A SEEMIG célja többek között egy olyan, a migráns népesség feltérképezésére alkalmas módszer kialakítása is, amely egyszerre költségkímélő és nemzetközileg reprodukálható. A SEEMIG projekt eredményei reményeink szerint jelentősen bővítik majd ismereteinket erről a nagyon fontos társadalmi-demográfiai jelenségről.

Módszertan

A Magyarországon bejelentett lakhellyel rendelkező személyek adatait, állandó és ideiglenes lakcímét a KEK Központi Hivatala őrzi és kezeli. Ezen adatok értelemszerűen a polgárok adatszolgáltatásai alapján kerülnek nyilvántartásba, vagyis a hivatal nem ellenőrzi, hogy az adott illető valóban ott él-e, ahova bejelentkezett. Az esetlegesen kivándorolt polgárok állandó magyarországi lakcíme csak abban az esetben kerül törlésre, ha végleges kivándorlási szándékukat a magyarországi hatóságoknak jelzik. Ezt azonban csak nagyon ritkán teszik meg a külföldre vándorlók: 2002 és 2011 között összesen alig több mint 6000-en jelentették be végleges távozásukat. Állandó lakcím hiányában ők azok, akik becslésünkben nem jelennek meg. A kivándorlást jelzőknél sokkal többen vannak azok, akik 3 hónapnál hosszabbra tervezett külföldi tartózkodásukat jelezték a hatóságok felé, csak

2011-ben 6327-en tették meg ezt.¹ Mivel ebben az esetben a magyar személyigazolvány, lakcímkártya nem kerül visszavonásra, így jelen becslésünk magába foglalja a hivatalosan is tartósan külföldön élő magyar állampolgárokat.

Ebből a külföldön tartózkodók többségének adatait is tartalmazó adatállományból választottuk ki 2012. szeptember 10-i állapot szerint 8917 olyan személy adatait, akik 2012/13 fordulóján 18–49 évesek (1963. jan. 1. és 1994. december 31. között születtek), magyar állampolgársággal rendelkeztek, és magánháztartásban bejelentett állandó lakcímük volt Magyarországon. A 8917 fő választása nem teljesen véletlenszerűen történt, a költségek elviselhető szinten tartása miatt a kiválasztást 463 településre korlátoztuk, egy-egy kisebb település több hasonló települést „képviselt” a mintában. Emellett a későbbi részbecslésekhez szükséges elemszámok miatt korcsoport és településtípusok szerint sem teljesen véletlenszerűen választottunk, ezt a torzítást az eredmények közzlése esetén súlyozási eljárással visszaállítottuk. (Például több fővárosit választottunk a kelletténél, hogy a későbbi elemzésekben majd tudjunk külön a fővárosiakról is megfelelő pontosságú információhoz jutni.)

A következő lépésben 2012. novemberre és 2013. februárja között kérdezőbiztosok kimentek a kiválasztott személyekhez a hivatalos lakcímkükre. Itt négy dolog történhetett:

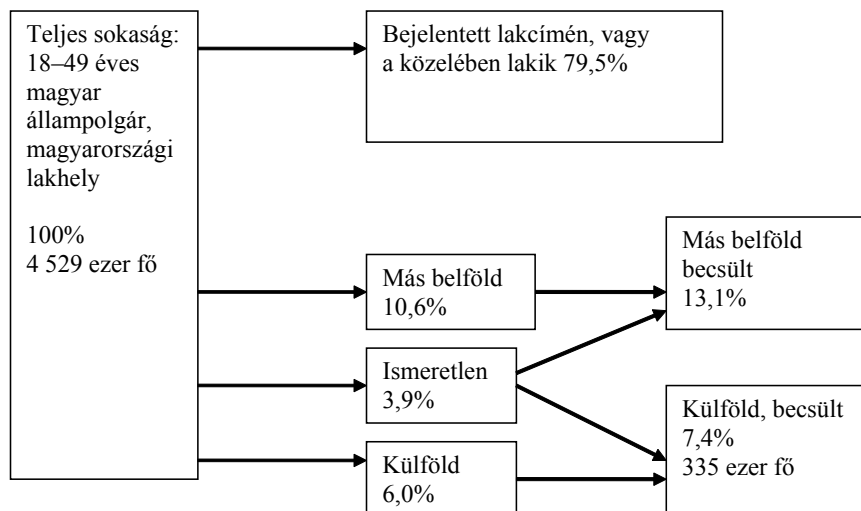
1.) A kijelölt személyek túlnyomó többségéről, csaknem négyötödéről kiderült, hogy ténylegesen az állandó lakóhelyként megadott címen tartózkodik. (Mivel az adatgyűjtés az „Életünk Fordulópontjai” kutatási programhoz kapcsolódott, tőlük a kérdezőbiztosok kérdőívet kérdeztek le, de ez jelen becslésünkhöz nem kapcsolódik.)

2.) A válaszadók mintegy 6%-áról kiderült, hogy tartósan nem tartózkodik Magyarországon. Az ő esetükben a kérdezőbiztosok az otthon maradt rokonoktól, esetleg szomszédoktól két információt gyűjtöttek be a kijelölt személyről: melyik országban, illetve mi célból tartózkodik külföldön. Az utóbbi kérdés szabad, nyitott formában került felvételre, a válaszokat utólag kódoltuk. Kérdés, hogy pontosan ki is tartozik a „tartósan külföldön él” csoportba. Értelemszerűen ide soroltunk mindenkit, aki az adatgyűjtés teljes időszaka alatt – beleértve a karácsonyi ünnepeket – nem látogatott Magyarországra, illetve azokat, akik noha az ünnepekre hazalátogattak, magukról vagy rokonaikról úgy nyilatkoztak, hogy életvitelszerűen külföldön élnek. Vagyis a meghatározásban nem játszott szerepet a külföldön tartózkodás tervezett hossza, a motiváció, visszavándorlási szándék stb. A munkavállalás szintén nem játszott szerepet: vagyis azokat, akik más országban dolgoznak, de ezt ingázva, oly módon teszik, hogy közben elsődleges háztartásukat itthon tartják fenn, nem soroltuk a külföldön élők közé.

3.) A kiválasztott személyek mintegy 10,6%-áról kiderült, hogy nem tartózkodik a tényleges állandó lakcímén, hanem életvitelszerűen máshol (akár településen belül vagy más településen), de bizonyosan Magyarországon él.

4.) Végül voltak olyan személyek, arányuk mintegy 3,9%, akikről semmit nem tudtunk kideríteni, vagy semmit nem kívántak elárulni azon a címen, ahol az illető hivatalosan él, esetleg a cím már nem is létezik stb. Ezen ’eltűnt’ személyek között is nyilván vannak olyanok, akik jelenleg tartósan külföldön tartózkodnak. Hogy milyen arányban, azt csak becsülni tudtuk: azt feltételeztük, hogy amekkora a 2-es és a 3-as csoport egymáshoz viszonyított aránya, akkora lehet a 4-es csoporton belül a külföldön élők aránya.

A becslés logikáját a következő ábra mutatja:

¹ 2013. március 1-jétől az ideiglenes, 3 hónapnál hosszabb idejű külföldi tartózkodást nem szükséges bejelenteni, az ország elhagyását csak kivándorlás esetén kell jelezni.

Teljeskörűsítés, eredmények

A fenti módon végrehajtott becslés eredményei szerint a 18–49 éves, Magyarországon állandó lakcímmel rendelkező magyar állampolgárok mintegy 7,4%-a tartózkodik külföldön.

Kérdéses, hogy a mintából kapott százalékos adatokat mekkora 18–49-es populációra szükséges vetíteni. Magyarországon két népességadat van használatban, a KSH által népszámlálási alapokon becsült úgynevezett „továbbvezetett népesség”, és a KEK-KH nyilvántartásán alapuló úgynevezett „állandó lakosság”. A két adat eltér egymástól, de az – a nemzetközi vándorlással nem összefüggésben álló – eltérés arányát tekintve olyan alacsony (mintegy 1,3%-nyi az „állandó lakosság” javára), amely lényegi különbséget nem eredményez a becslésekben, így a továbbiakban a mintavétel alapjául szolgáló „állandó lakosság” adatait használjuk.

E szerint 2012 év január elsején Magyarországon a 18–49 éves állandó népességszám 4 560 341 fő volt. Mivel nem rendelkezik közülük mindenki érvényes állandó lakcímmel,² így az alapsokaságunk összesen 4 529 047 fő. Elmondható tehát, hogy a Magyarországon érvényes lakcímmel és magyar állampolgársággal rendelkező 18–49 éves népességből a becsült adatok alapján mintegy 335 ezer fő tartózkodik külföldön.

Mivel a kapott eredmény mintavételből származik, így – hasonlóan a politikai közvéleménykutatásokhoz – itt is számolnunk kell az úgynevezett „mintavételi hibával”, amelyet a mostani becslés esetén 95%-os valószínűséggel +0,6%-ban határozhatunk meg, így azt állíthatjuk, hogy a külföldön tartózkodó népesség aránya 6,8 és 8,0% között van.

Tartózkodási országok, egyéb jellemzők

A külföldön tartózkodó személyek mintegy 86%-áról sikerült begyűjteni a tartózkodási országra vonatkozó információt. Eszerint a vizsgált csoport körében a következők a legnépszerűbb tartózkodási helyek:

- Németország (a külföldön tartózkodók mintegy 25,8%-a)
- Nagy Britannia (a külföldön tartózkodók mintegy 25,6%-a)
- Ausztria (a külföldön tartózkodók mintegy 12,7%-a)
- Benelux államok (a külföldön tartózkodók mintegy 5,8%-a)
- Észak-Amerika (a külföldön tartózkodók mintegy 8,7%-a)

Az elsődleges elemzések arra utalnak, hogy a vizsgált csoporton belül valamelyest felülreprezentáltak a férfiak (51,4%), a közép-magyarországi régióban, illetve a nagyobb vidéki városokban állandó lakcímmel rendelkezők³. Itt lényeges kiemelni, hogy az állandó lakcím nem feltétlenül egyezik meg a külföldre költözés előtti tényleges utolsó magyarországi lakóhellyel.

Értékelési korlátok

Fontos felhívni a figyelmet, hogy az adatunk nem a kivándoroltak, hanem a külföldön élő, de Magyarországon állandó lakcímmel rendelkezők számára ad közvetlen becslést. Egyfelől tehát a fenti számban nem szerepel az a – arányát tekintve meglehetősen kicsi – csoport, amelynek tagjai megszüntették magyarországi állandó lakcímüket a külföldre költözéskor. Másfelől kis számban szerepelhetnek olyan személyek is, akik a valóságban sohasem, vagy csak nagyon régen éltek Magyarországon, például egy olyan magyar állampolgársággal rendelkező fiatal, aki magyar emigráns szülőktől Németországban született, sohasem élt Magyarországon, csupán „papíron” bejelentkezett az általa örökölt ingatlanba.

Végül ismét szükséges hangsúlyozni, hogy a becslés 18–49 évesek csoportra vonatkozik, és noha tudjuk, hogy a nemzetközi vándormozgalom által leginkább érintett korcsoportok ezek, azt nem tudjuk, hogy a fiatalabbak és idősebbek között még milyen arányban lehetnek olyan személyek, akik szintén életvitelszerűen külföldön élnek.

További információ:

Kapitány Balázs kapitany@demografia.hu
Rohr Adél rohr@demografia.hu

A gyorsbecslés részletesebb eredménye, illetve a megalapozó módszertani tanulmány a közeljövőben megjelenik angol nyelven a Népeségtudományi Kutatóintézet Working Papers sorozatában.

KorFa – népesedési hírlevél

Szerkesztő: Kapitány Balázs kapitany@demografia.hu
Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
Cím: 1024 Budapest, Buday László utca 1-3.
Terjesztő: Várnainé Anek Ágnes anek@demografia.hu
Telefon: 06-1-345-6557 Fax: 06-1-345-1115

² A nyilvántartott állandó lakosságon belül vannak lakcímmel egyáltalán nem rendelkező személyek, csak érvénytelen lakcímmel rendelkezők és csak érvényes tartózkodási hellyel rendelkezők.

³ A külföldön élő ezen jellemzőivel foglalkozó tanulmány a közeljövőben jelenik meg angol nyelven a Népeségtudományi Kutatóintézet Working Papers sorozatában.